

Državni svetnik
Marko Lotrič

Državni svetnik
dr. Matjaž Štolfa

Številka: 003-03-2/2024/1

Ljubljana, 13. 2. 2024

2

Državni svet Republike Slovenije

ZADEVA: Pobuda glede načrtovanja in izvajanja ukrepov za razvoj slovenske Istre

Na podlagi 66. in 98. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20, 123/20, 67/22 in 69/23) predlagava, da se na Vlado Republike Slovenije naslovi naslednja

p o b u d a:

Vlada Republike Slovenije naj pri načrtovanju in izvajanju ukrepov za razvoj slovenske Istre sledi naslednjim predlogom in pričakovanjem istrskih občin, izobraževalnih in znanstvenih institucij ter gospodarstva:

- 1. Za stabilno in cenovno dostopno oskrbo slovenske Istre s pitno vodo naj Vlada in v njenem okviru resorno ministrstvo zagotovi, da bo srednjeročni projekt regionalnega povezovanja vodovodov realiziran v predvidenem roku oz. najkasneje do 2027 in trajna vodooskrba slovenske Istre (in kraškega zaledja) do leta 2029. Pri tem se pričakuje, da bodo pristojne državne institucije občinam nudile vso potrebno strokovno pomoč.**
- 2. S spremembo Zakona o dedovanju naj se skrajšajo zapuščinski postopki in s tem omogoči hitrejša aktivacija nepremičnin z več dediči, ki so pokojni ali razseljeni po svetu.**
- 3. Prouči naj se možnost aktivacije lastniško neurejene nepremičnine na način, da dedič, ki je za nepremičnino zainteresiran, vplača znesek vrednosti dela nepremičnine, za katero drug dedič oziroma solastnik ne skrbi oziroma se zanj ne ve, ali je še živ, v poseben sklad, pri čemer bi bil do teh sredstev upravičen drugi dedič, če se javi v določenem roku.**
- 4. Po predaji desnega tira nove železniške proge Koper-Divača v promet naj se obstoječa železniška proga Prešnica-Dekani opusti in njena trasa nameni za turistične dejavnosti.**

5. Na področju prometne infrastrukture je treba pospešiti postopke za rekonstrukcijo Šmarske ceste s preureditvijo dveh krožišč in izgradnjo dveh ločenih pasov za tranzit ter navezavo na obstoječo hitro cesto.
6. Z namenom uspešne izvedbe načrtovanega projekta protipoplavne zaščite Pirana naj država zagotovi vse potrebno, da bo Občina Piran lahko ponovno dostopala do evropskih in državnih sredstev.
7. Vlada naj v okviru svojih pristojnosti spodbudi Telekom Slovenije, d. d., v katerem ima država večinski lastniški delež, da pristopi k aktivnostim za revitalizacijo njenih zemljišč na degradiranem območju ob solinah v Sečovljah.
8. Vlada naj pristopi k pripravi posodobljenega nacionalnega programa razvoja pomorstva oz. pomorske strategije Republike Slovenije.
9. Prouči naj se pobuda za vzpostavitev mehanizma za zagotavljanje namenskih sredstev univerzam za integracijo tujih študentov s ciljem, da po končanem študiju ostanejo v Sloveniji in zapolnijo potrebe po visoko izobraženem kadru na trgu dela. Prav tako se v proučitev daje pobuda za zagotovitev dodatnih sredstev Univerzi na Primorskem za dejavnosti, povezane z delovanjem na dvojezičnem področju.
10. V luči pomanjkanja stanovanj in njihove cenovne nedostopnosti v istrskih občinah, kar je tudi posledica oddajanja stanovanj v turistične namene, naj se uredi in regulira turistične kapacitete ter aktivneje rešuje stanovanjska problematika.
11. Zaradi hitrejšega odzivanja na zahteve trga dela naj se prouči veljavna mreža poklicnega izobraževanja in preveri, katere programe poklicnega izobraževanja bi bilo treba prilagoditi ali uvesti na novo.

Obrazložitev:

Delegacija Državnega sveta je 9. januarja 2024 obiskala slovensko Istro in se z namenom seznanitve z aktualnimi izzivi istrskih občin, izobraževalnih in znanstvenih institucij ter gospodarstva srečala z župani in podžupanjo občin Kopra, Pirana in Ankarana, rektorico Univerze na Primorskem, direktorico Nacionalnega inštituta za biologijo, vodjem Morske biološke postaje ter predstavniki gospodarstva.

Slovenska Istra obsega občine Piran, Izola, Koper in Ankaran, ki jih povezujejo posebnosti, ki jih drugje po Sloveniji ne poznajo, kot sta morje, ki ustvarja tesno povezavo med mesti, in dvojezičnost. Gre za enovit prostor s skupno zgodovino in podobnimi izhodišči za prihodnji razvoj. Z namenom skupnega usklajevanja in sodelovanja pri pomembnih strateških odločitvah se je pred leti oblikovala tudi koordinacija P.I.K.A., v okviru katere župani vseh štirih istrskih občin koordinirajo aktivnosti, ki so pomembne za prebivalce slovenske Istre. Prvi njihov skupni dokument je skupna kulturna strategija Kultura.PIKA, ki je nastala v okviru kandidature vseh štirih občin za pridobitev naziva Evropska prestolnica kulture za leto 2025 in tudi pokazala, da je to območje na področju kulture zelo povezano.

Slovenska Istra, ki je del obalno-kraške razvoje regije, je izrazito turistično območje in prepoznana kot gospodarsko bolj razvito območje Slovenije, vendar se tudi sooča s številnimi izzivi. Med izzivi slovenske Istre, na katere opozarjajo predstavniki občin, izobraževalnih in znanstvenih institucij ter gospodarstva, še posebej izstopajo odsotnost dolgoročnega strateškega vodnega vira za oskrbo prebivalstva s pitno vodo, neurejenost lastništva zapuščenih starih nepremičnin, dolgotrajnost umeščanja objektov v prostor, neustreznost tranzitne prometne povezave do sosednje Hrvaške, neurejena protipoplavna zaščita, nerazumevanje pomena obmorske države, pomanjkanje študentskih ležišč, pomanjkanje delovne sile, problematika nastanitvenih kapacitet za zaposlene v izobraževalnih in raziskovalnih središčih, nesorazmernost plač in cen nastanitvev. Zaradi tovrstnih razvojnih izzivov, ki zahtevajo reševanje na ravni države in posameznih sektorjev, posamezne občine izgubljajo številne razvojne priložnosti, to pa upočasnjuje razvojni napredek celotnega območja slovenske Istre, kjer živi okoli 100.000 prebivalcev.

Župani istrskih občin so si enotni, da bi regionalizacija pripomogla k učinkovitejšemu in hitrejšemu naslavljanju izzivov, s katerimi se vsakodnevno srečujejo v lokalnih okoljih, vplivala pa bi tudi na uspešnejše koriščenje evropskih kohezijskih sredstev. Zaradi zgodovinskih, geografskih, gospodarskih značilnosti prostora, povezanosti istrskih občin ter učinkovitejšega varovanja pravic italijanske narodne skupnosti istrske občine vidijo slovensko Istro kot smiselno celoto in samostojno pokrajino, so pa odprte tudi za prilagoditve, če se v procesu regionalizacije pokaže potreba po zmanjšanju števila pokrajin.

Ad 1)

Slovenska Istra še naprej ostaja brez dolgoročno urejene oskrbe njenih prebivalcev s pitno vodo, saj je odvisna od količinsko omejenega glavnega vodnega vira Rižana oz. Rižanskega vodovoda. V sušnih obdobjih in sredi sezone, ko je na obali veliko turistov, je treba z vodo varčevati, da je ne zmanjka, oz. so jo istrske občine primorane tudi dovažati. V takih zaostrenih razmerah jo morajo tudi dokupovati iz sosednje Hrvaške ali Italije (npr. Mestna občina Koper za dokup pitne vode iz Italije porabi letno več kot 1 mio evrov). Leta 2022 so od konca julija do konca avgusta tovornjaki, napolnjeni z vodo, opravili kar 3.300 poti med črpališčem na reki Unici na Postojnskem in vodarno Cepki. Vojaki, gasilci in avtoprevozniki so skupaj prepeljali za več kot 21 olimpijskih bazenov vode, ki je ob hudi suši na vrhuncu turistične sezone preprečila redukcije na vodovodnem omrežju slovenske Istre.

Dolžnost države je, da prebivalkam in prebivalcem slovenske Istre zagotovi nemoteno oskrbo s pitno vodo, kar izhaja tudi iz ustavne pravice do pitne vode, ki jo je prvi sprožil Državni svet V. mandata s pobudo za dopolnitev 70. člena Ustave s ciljem, da se zagotovi univerzalen dostop do vode in zavarujejo vodni viri za prihodnje generacije ter prepreči, da se oskrba s pitno vodo izvaja v okviru pridobitne dejavnosti gospodarskih družb in korporacij.

Medtem ko aktualna Vlada z izgradnjo zadrževalnika Kubed ali drugega alternativnega vodnega vira predvideva trajno rešiti problem vodooskrbe slovenske Istre in zaledja, je na 43. seji 30. 3. 2023 med srednjeročnimi ukrepi za zagotavljanje ustreznih količin pitne vode slovenski Istri potrdila nadgradnjo kraškega vodovoda iz Brestovice in izgradnjo novega povezovalnega vodovoda iz vodarne Korotan pri Postojni do Rodika. Gre za projekt povezovanja regionalnih vodovodov, ki naj bi se

izvedel v treh do štirih letih oziroma do 2027 in financiral z evropskimi sredstvi v višini 92 mio evrov v okviru aktualne evropske kohezijske politike 2021–2027.

Istrske občine se pri izvajanju navedenega projekta soočajo s težavami pridobivanja služnosti, ker pa dela ne tečejo po načrtani časovnici, se tudi bojijo, da jim ne bo uspelo izkoristiti razpoložljivih evropskih sredstev. Poleg tega v občinah opozarjajo, da jim država ne zagotavlja ustrezne strokovne pomoči pri pripravi projektne dokumentacije, med drugim jim je bila obljubljena tudi ustanovitev delovne skupine v okviru Direktorata za vode na Ministrstvu za naravne vire in prostor, kar pa se ni zgodilo. Namesto, da bi država sama pristopila k pripravi projekta, to preлага na občine.

Istrske občine in njihove prebivalke in prebivalci pričakujejo, da bo Vlada in v njenem okviru resorno ministrstvo naredilo vse potrebno, da bo srednjeročen projekt vodooskrbe slovenske Istre uspešno zaključen v predvidenem roku in s tem tudi zagotovljeno uspešno črpanje evropskih kohezijskih sredstev. Prav tako se pričakuje nemoteno nadaljevanje aktivnosti za zagotovitev dolgoročne in varne oskrbe prebivalk in prebivalcev slovenske Istre (in kraškega zaledja) s pitno vodo, ki je ustavna kategorija.

Ad 2 in 3)

Na območju slovenske Istre, še posebej v Mestni občini Koper, se soočajo s problematiko zapuščenih starih nepremičnin z več (neznanimi) dediči, ki so pokojni ali razseljeni po svetu, njihovi potomci pa nimajo stikov s sorodniki v Sloveniji. Zaradi iskanja dedičev so zapuščinski postopki dolgotrajni in v veliko primerih tudi niso zaključeni. Tovrstne nepremičnine nimajo urejenega lastništva in zemljiško knjižnega stanja, pri čemer je na podeželju po oceni kar 20 do 30 % nepremičnin z neurejenim lastništvom. Občine vidijo dolgotrajnost postopkov urejanja lastninske pravice kot enega izmed razlogov za praznjenje podeželja, poleg tega pa imajo velike težave pri uresničevanju razvojnih načrtov na področju stanovanjske gradnje in javnih investicij – npr. pri gradnji javne komunalne infrastrukture (gradbeno dovoljenje) je potrebno soglasje lastnika nepremičnine, velikokrat je solastnica tovrstnih nepremičnin tudi občina.

Ker bi želele občine nepremičnine (zemljišča in objekte), ki so več desetletij zapuščena in propadajo, uporabiti za gradnjo stanovanj, širitev podjetij ter za zelene površine in prostočasne dejavnosti, je nujno spremeniti zakonodajo s področja dedovanja in skrajšati zapuščinske postopke. Pri tem je ena od možnosti, da se obdobje, ko se lahko javi morebitni lastnik, prepolovi.

Poleg tega se predlaga, da se odpre vprašanje o »svetosti lastnine« in prouči možnost, da bi v primeru, ko npr. *en* dedič oziroma lastnik ne skrbi za nepremičnino oziroma se zanj ne ve, ali je še živ, drugi dedič, ki je za nepremičnino zainteresiran, vplačal znesek dela nepremičnine v poseben sklad in s tem aktiviral nepremičnino, če pa bi se v določenem roku pojavil prvi dedič, bi prejel znesek iz sklada.

Ad 4)

Medtem ko so v istrskih občinah zadovoljni s potekom gradnje drugega železniškega tira Divača–Koper, ki naj bi se zaključila do konca leta 2025, opozarjajo, da je treba po dograditvi dvotirne železniške povezave ukiniti oziroma zapreti obstoječi (prvi) tir

Prešnica–Dekani, saj že dolgo ne dosega sodobnih varnostnih in tehničnih standardov ter ogroža edini vir pitne vode v slovenski Istri. To se je nenazadnje izkazalo v času iztirjanja vagonov v železniškem predoru pri Hrastovljah v mestni občini Koper leta 2019, ko je obstajala velika nevarnost onesnaženja vodnega vira Rižana s kerozinom, ki se je izlil ob železniški nesreči.

Ko bo promet stekel po novi železniški progi, lokalne oblasti in prebivalci pričakujejo ukinitvev obstoječe proge Prešnica–Dekani in nasprotujejo načrtom države, da obratuje do dokončanja nove dvotirne proge oz. do izgradnje tudi novega levega tira, ki se šele umešča v prostor. Obstaja ocena, da bodo z dokončanjem desnega tira nove trase izpolnjeni pogoji za ukinitvev obstoječe proge Prešnica–Dekani.

Na podlagi navedenega se predlaga, da se z zaključkom investicije v desni tir nove trase železniške proge Divača–Koper ukine obstoječa proge za masoven prevoz blaga ter spremeni namembnost tega prostora v turistične namene, ki ne bi ogrožalo vira pitne vode.

Ad 5)

Prometne razmere na območju slovenske Istre v smeri proti sosednji Hrvaški, še posebej v času turistične sezone, so iz leta v leto bolj nevzdržne in povzročajo preusmerjanje tranzitnega prometa na lokalne ceste, kar negativno vpliva na stanje okolja in zdravje lokalnega prebivalstva. S tega vidika je nujno pospešiti aktivnosti za čimprejšnjo vzpostavitev ustrezne prometne povezave slovenske Istre s Hrvaško, pri čemer je treba prednostno urediti rekonstrukcijo Šmarske ceste s preureditvijo dveh krožišč in izgradnjo dveh ločenih pasov za tranzit ter navezavo na obstoječo hitro cesto.

Ad 6)

Po scenariju Medvladnega odbora za podnebne spremembe (IPCC) naj bi se do konca 21. stoletja povprečna gladina svetovnih morij dvignila po optimističnem scenariju od 40 do 60 centimetrov, po bolj pesimističnem pa od 70 do 120 centimetrov. Ker je projekcija za severni Jadran podobna kot za svetovno povprečje, si na Občini Piran prizadevajo za izvedbo celovite protipoplavne zaščite Pirana, ki bi zagotovila zaščito urbane in kulturne dediščine ter nemoteno življenje in poslovanje mesta.

Zaradi preteklih zapletov pri pripravi dokumentacije, zaradi katerih ni bilo mogoče pravočasno pridobiti gradbenega dovoljenja, je Piran za projekt protipoplavne zaščite, vreden 25 mio evrov, izgubil 16 mio evropskih nepovratnih sredstev iz Sklada za okrevanje in odpornost. Kljub temu Občina Piran nadaljuje z aktivnostmi za zagotovitev protipoplavne zaščite Pirana. Ker gre za finančno zahteven projekt, ki ga bo Občina Piran zelo težko realizirala, se pričakuje, da bo država tudi v prihodnje prepoznala projekt protipoplavne zaščite Pirana kot pomemben ukrep obvladovanja poplavne ogroženosti ter ga ponovno uvrstila med prednostne projekte z namenom pridobitve evropskih in državnih sredstev. Če bo občina primorana projekt v celoti kriti z lastnimi finančnimi viri, bodo lahko ogroženi drugi razvojni projekti v občini, prav tako pa obstaja velika verjetnost, da bo njegova izvedba trajala bistveno dlje časa.

Ad 7)

Občina Piran želi z razvojnimi načrti krepiti trajnostni koncept razvoja turizma, s tem pa pomembno vpliva tudi na globalno prepoznavnost Slovenije kot trajnosti zavezani deželi. Ena bolj atraktivnejših zemljišč za uresničitev razvojnih izzivov Pirana ležijo na degradiranem območju v neposredni bližini solin v Sečovljah, ki so v lasti Telekoma Slovenije, d. d., v katerem ima država večinski lastniški delež.

Ker Občina Piran pri lastniku ne najde posluha, da bi izvedel aktivnosti za revitalizacijo tega degradiranega območja in s tem omogočil uresničitev razvojnih priložnosti slovenske Istre, se predlaga, da Vlada v okviru svojih pristojnosti spodbudi Telekom Slovenije, d. d., da bi pristopila k aktivnostim za obnovo degradiranega območja.

Ad 8)

Slovenija je leta 2016 dobila Resolucijo o nacionalnem programu razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030 (Ur. l. RS, št. 75/16), ki obravnava vse vrste prometa, torej ceste, železnice, letalstvo in tudi pomorstvo. Z njeno uveljavitvijo se je prenehala uporabljati Resolucija o nacionalnem programu razvoja pomorstva Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 87/10) v delih, ki se nanašajo na pristanišče za mednarodni promet v Kopru in ostala pristanišča, izboljšanje pomorske varnosti, ki predvideva izgradnjo nadzornega centra in nadgradnjo VTS opreme ter drugih sistemov za spremljanje pomorskega prometa, vzdrževanje objektov za varnost plovbe, hidrografske meritve slovenskega morja, povečanje administrativnih zmogljivosti in usposobljenosti Uprave Republike Slovenije za pomorstvo (URSP) z vzpostavitvijo novih poslovnih prostorov URSP.

V obalnih občinah opozarjajo, da je Slovenija obmorska država, ki potrebuje posodobljen strateški dokument, ki bo podrobneje opredelil njeno pomorsko perspektivo. Medtem ko danes vidimo morje le kot atribut za turizem, premalo pa poudarjamo njegovo vlogo za ladjarstvo, solinarstvo, itd. Zelo povedno je, da Slovenija kot pomorska država nima ladjarskega podjetja, Švica pa ga ima. Da bi okrepili vlogo in pomen pomorstva za gospodarski in družbeni razvoj države v prihodnjem desetletju, se predlaga, da Vlada pripravi novo pomorsko strategijo oz. nacionalni program razvoja pomorstva in opredeli vse aspekte nadaljnjega razvoja pomorstva.

Ad 9)

Na Univerzi na Primorskem je med vsemi študenti 23 % tujih študentov, pri tem pa s strani države ne prejme nobenih sredstev za integracijo tujih študentov s ciljem, da bi tuji diplomanti ostali v Sloveniji in zapolnili vrzel pri velikem primanjkljaju visoko izobraženega kadra. Pri tem se tudi opozarja, da univerze oz. izobraževalne institucije vložijo veliko (strokovnih in finančnih) resursov v izobraževanje tujih študentov, ki pa so izgubljeni, če ti po končanem študiju zapustijo Slovenijo. Zato se predlaga, da bi vzpostavili mehanizem, prek katerega bi imele univerze dostop do namenskih sredstev za integracijo tujih študentov.

Univerza na Primorskem se sooča tudi z izzivi zagotavljanja sredstev za izvajanje smeri v okviru pedagoških študijskih programov za vzgojno-izobraževalne zavode z italijanskim jezikom; zagotavljanje štipendij za študente, ki se vpišejo v smeri

študijskih programov za vzgojno-izobraževalne zavode z italijanskim jezikom; izvajanje tečajev italijanskega jezika za študente Univerze na Primorskem; dodatek za uporabo italijanskega jezika v delovnem okolju za ustrezno komuniciranje s predstavniki italijanske narodne skupnosti v Sloveniji in za izvajanje tečajev slovenskega jezika. Predlaga se, da se prouči možnost zagotovitve dodatnih sredstev, ki so povezana z delovanjem na dvojezičnem področju.

Ad 10)

Zagotavljanje zadostnega števila študentskih ležišč in namestitev v obmorskem kraju, ki je v poletnih mesecih, ko bi se morali študentje pripravljati na izpite, preplavljen s turisti, je izredno zahtevno. Na Univerzi na Primorskem ocenjujejo, da bi za nadaljnji razvoj potrebovali vsaj 1000 dodatnih študentskih ležišč. Kot eno izmed rešitev vidijo v nakupu nepremičnine z urejenimi študentskimi ležišči v objektu Barka, kjer bi ob obstoječem študentskem domu Barka zagotovili dodatnih 120 ležišč (Barka 2) Investicija je ocenjena na 6, 6 mio evrov.

Ob navedenih izzivih se Univerza na Primorskem sooča tudi s problematiko nastanitve zaposlenih, predvsem tujcev. V regiji namreč ni dovolj stanovanjskih kapacitet, ki bi bile njihovim zaposlenim cenovno dosegljive za najem ali nakup. Cena npr. najema dvosobnega stanovanja presega povprečno slovensko plačo. Pri tem se je treba tudi zavedati, da so plače v primerjavi s cenami nastanitvev v tem delu Slovenije velika ovira za privabljanje ustreznega strokovnega kadra, zaposleni iz območja se selijo tudi na Hrvaško ali Italijo, nekateri na Kras in v zaledje. Aktivno delovno prebivalstvo tako zapušča območje, s čimer se povečujejo izzivi v okolju in institucijah.

Stanovanjska problematika se v istrskih občinah zaradi razvoja turizma iz leta v leto povečuje, zato zahteva aktiven pristop tako občin kot države, ki morajo z aktivnejšo vlogo zagotoviti gradnjo cenovno bolj dostopnih stanovanj ter urediti in regulirati turistične kapacitete.

Ad 11)

Glede na to, da se gospodarstvo sooča z izzivi pridobivanja delovne sile z ustreznimi poklicnimi znanji, je smiselno proučiti veljavno mrežo poklicnega izobraževanja in preveriti, katere programe poklicnega izobraževanja bi bilo treba prilagoditi ali uvesti na novo. Z razširitvijo in posodobitvijo ponudbe programov poklicnega izobraževanja bi zagotovili hitrejšo odzivanje na zahteve trga dela oz. gospodarstva.

Državni svetnik
Marko Lotrič, l. r.

Državni svetnik
dr. Matjaž Štolfa, l.r.